

ОСНОВНІ ПАРАДИГМАЛЬНІ ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Загородня Алла Анатоліївна
доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна
ORCID 0000-0003-2418-1670

Вступ. Необхідність наукового осмислення соціально-антропологічних ідей освіти і виховання другої половини ХІХ століття – 1917 р. пов'язана з певними істотними причинами теоретико-методологічного порядку, як от: необхідністю перегляду всього світоглядного апарату на логіку цивілізаційного розвитку України у кардинально оновлених умовах; науковою та практичною затребуваністю спеціального аналізу соціокультурних процесів з позиції антропології як недостатньо висвітленого у соціологічній науці, надання їй інструментального характеру; пошуком нових форм пізнання цілісної природи людини у соціокультурному просторі за допомогою міждисциплінарних досліджень, інтеграції зусиль наукових спільнот різних напрямків.

Разом із тим на сьогоднішній день відсутнє цілісне історико-педагогічне дослідження, в якому було б систематизовано та узагальнено теоретико-практичні надбання феноменологів другої половини ХІХ століття – 1917 р. в контексті соціально-антропологічних ідей освіти і виховання.

Метою роботи є проблема осмислення основних парадигмальних побудов соціально-антропологічних ідей в українській філософії освіти і виховання другої половини ХІХ століття

Матеріали та методи. Для визначення теоретичних основ обраної проблеми опрацьовано джерельну базу досліджуваного періоду, філософську, психологічну та історико-педагогічну літературу.

Результати і обговорення. Термін «антропологія» (з латинської – «знання про людину», «наука про людину») запропонував в кінці XVIII сторіччя І. Кант для позначення особливої автономної області знань, нової науки – науки про людину. І. Кант першим наголосив на тому, що людина є найважливішим предметом науки, а кінцевою метою науки є пізнання самої людини як розуміння світу в цілому [2].

Становлення та розвиток соціально-антропологічних ідей освіти і виховання в Україні пов'язано насамперед із висуненням і реалізацією К. Ушинським ідеї антропологічного універсалізму, що знаходить своє відображення у побудові всеосяжного цілісного (інтегрованого) знання про людину: у своїй знаменитій праці «Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології» [11] він обґрунтував необхідність спеціального вивчення людини як неодмінного чинника виховання і розвитку особистості: «Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона має перш за все узнати її також у всіх відношеннях». Реалізація означених ідей пов'язана із спробою побудови системно-синтезованого наукового знання про людину, що базується на засадах анатомії, фізіології і патології людини, психології, логіки, релігії, цивілізації, філософських систем, мистецтва та власне виховання.

В контексті нашого дослідження доцільно розкрити сутність категорії «педагогічна антропологія».

Так, І. Бех [2] розглядає педагогічну антропологію як одну з наукових дисциплін в системі наук про навчання і виховання людини, що вивчає і обґрунтовує можливості виховання.

Підсумок. Науковець І. Аносов [1] розуміє педагогічну антропологію як інтегративну науку, що узагальнює різні наукові знання про людину в аспекті виховання, в тому числі і педагогічні. Вона є ядром загальної педагогіки, яке вбирає в себе наукові результати про людину в процесі виховання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1.Аносів І. П. Антропологічний підхід до процесу виховання як фактор гармонійного розвитку особистості. *Теоретичні основи сучасної педагогіки та освіти*. 2013. Вип. 29. С. 119–124.

2.Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ–Чернівці Букрек, 2018. 320 с.